

भारतातील प्रमुख बंदरे - भारतातील पश्चिम आणि पूर्व किनारपट्टीवरील बंदरांची यादी

जवाहरलाल नेहरू पोर्ट ट्रस्ट (JNPT) ने 'भारतातील सर्वोत्कृष्ट जागतिक बंदर' हा पुरस्कार पटकावला, अटल शास्त्र मार्केनोमी पुरस्कार 2020 मध्ये सलग तिसऱ्यांदा पटकावला. भारतातील सागरी वाहतूक राज्य आणि केंद्र सरकारद्वारे नियंत्रित आणि प्रशासित केली जाते. जहाजबांधणी मंत्रालय प्रमुख बंदरांचे व्यवस्थापन करते, तर मध्यवर्ती आणि किरकोळ बंदरांचे व्यवस्थापन हे बंदर असलेल्या राज्य सरकारद्वारे केले जाते.

तुम्हाला माहित आहे का?

1. भारताचा 95% व्यापार हा सागरी वाहतुकीद्वारे होतो. तर मूल्यानुसार/किंमतीनुसार 70% आहे.
2. भारतात 13 प्रमुख बंदरे आणि 205 अधिसूचित छोटी आणि मध्यवर्ती बंदरे आहेत.
3. सागरमाला प्रकल्पांतर्गत सहा नवीन मेगा पोर्ट विकसित केले जाणार आहेत.

भारतातील बहुतांश बंदरे खालील राज्यांमध्ये आहेत:

1. महाराष्ट्र -53
2. गुजरात -40
3. तामिळनाडू -15
4. कर्नाटक - 10

भारतातील प्रमुख बंदरांचा परिचय:

भारतातील सर्व बंदरे केरळ, कर्नाटक, महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात, पश्चिम बंगाल, ओडिशा, आंध्र प्रदेश आणि तामिळनाडू या भारतातील 9 किनारी राज्यांमध्ये वसलेली आहेत. भारताचा विस्तारित किनारपट्टी हा जमिनीचा एक मोठा भाग बनतो जो पाण्याच्या शरीरात मिसळतो. देशातील तेरा प्रमुख बंदरे मोठ्या प्रमाणावर कंटेनर आणि मालवाहतूक हाताळतात.

पश्चिम किनारपट्टीवर मुंबई, कांडला, मंगलोर, जेएनपीटी, मुरगाव आणि कोचीन ही बंदरे आहेत. पूर्व किनाऱ्यावर चेन्नई, तुतीकोरीन, विशाखापट्टणम, पारादीप, कोलकाता आणि एन्नोर ही बंदरे आहेत. शेवटची, एन्नोर ही नोंदणीकृत सार्वजनिक कंपनी आहे. ज्यामध्ये सरकारचा 68% हिस्सा आहे. अंदमान आणि निकोबार बेटांमध्ये पोर्ट ब्लेअर आहे. मुंबई हे भारतातील सर्वात मोठे नैसर्गिक बंदर आहे.

भारतातील महत्त्वाची बंदरे

भारतातील महत्त्वाच्या बंदरांची यादी खाली दिली आहे.

झोन	राज्य	बंदरे	वैशिष्टे
पूर्व किनारा	तामिळनाडू	चेन्नई	कृत्रिम बंदर दुसरे सर्वात व्यस्त बंदर
पश्चिम किनारा	केरळ	कोची	वेंबनाड तलावात वसलेले मसाले आणि क्षारांची निर्यात
पूर्व किनारा	तामिळनाडू	एन्नोर	भारतातील पहिले कॉर्पोरेटाइज्ड बंदर
पूर्व किनारा	पश्चिम बंगाल	कोलकाता	भारतातील एकमेव प्रमुख नदीवरील बंदर हुगळी नदीवर वसलेले हे बंदर डायमंड हार्बर म्हणून ओळखले जाते
पश्चिम किनारा	गुजरात	कांडला	टाइडल पोर्ट म्हणून ओळखले जाते व्यापार मुक्त क्षेत्र म्हणून मान्यता भेटलेले हाताळलेल्या कार्गोच्या प्रमाणानुसार सर्वात मोठे बंदर.
पश्चिम किनारा	कर्नाटक	मंगलोर	लोह खनिज निर्यातीशी संबंधित आहे

पश्चिम किनारा	गोवा	मुरगाव	झुआरी नदीच्या मुहानावर वसलेले
पश्चिम किनारा	महाराष्ट्र	मुंबई पोर्ट ट्रस्ट	भारतातील सर्वात मोठे नैसर्गिक बंदर भारतातील सर्वात व्यस्त बंदर
पश्चिम किनारा	महाराष्ट्र	जवाहरलाल नेहरू पोर्ट ट्रस्ट (JNPT) याला न्हावा शेवा, नवी मुंबई असेही म्हणतात.	सर्वात मोठे कृत्रिम बंदर हे भारतातील सर्वात मोठे कंटेनर बंदर आहे.
पूर्व किनारा	ओडिशा	पारादीप	नैसर्गिक बंदर लोह आणि अॅल्युमिनियमच्या निर्यातीशी संबंधित आहे
पूर्व किनारा	तामिळनाडू	तुतीकोरीन	दक्षिण भारतातील एक प्रमुख बंदर खते आणि पेट्रोकेमिकल उत्पादनांशी संबंधित आहे
पूर्व किनारा	आंध्रप्रदेश	विशाखापट्टणम	भारतातील सर्वात खोल बंदर हे बंदर जपानला लोह खनिजाच्या निर्यातीशी संबंधित आहे. जहाजे बांधण्यासाठी आणि निश्चित करण्यासाठी सुविधा उपलब्ध आहेत

बंगालचा उपसागर	अंदमान आणि निकोबार बेटे	पोर्ट ब्लेअर	जहाज आणि उड्डाणाद्वारे भारताच्या मुख्य भूमीशी जोडलेले हे बंदर. हे बंदर सौदी अरेबिया आणि यूएस सिंगापूर या दोन आंतरराष्ट्रीय शिपिंग लाइन्समध्ये वसलेले आहे.
----------------	----------------------------	--------------	---

बंदर क्षेत्रासाठी सरकारी उपक्रम

1. सरकारच्या ब्लू इकॉनॉमी धोरणाचा आधार घेत, केंद्रीय अर्थसंकल्प 2021 मध्ये सर्व प्रमुख बंदरांमध्ये PPP मॉडेलसाठी ₹2,000 कोटींसह शिपिंग आणि अंतर्देशीय जलमार्ग पायाभूत सुविधांच्या विस्तारासाठी तरतूद करण्यात आली आहे.
2. मेक इन इंडिया - या उपक्रमाच्या अनुषंगाने, शिपिंग मंत्रालयाने राइट ऑफ फर्स्ट रिफ्यूजल (ROFR) परवाना अटीच्या मार्गदर्शक तत्वांमध्ये सुधारणा केली. भारतात बांधलेल्या, देशात ध्वजांकित आणि भारतीयांच्या मालकीच्या जहाजांना जहाजांच्या चार्टरिंगला प्राधान्य दिले जाते.
3. निर्यातदार, आयातदार आणि सेवा प्रदात्यांना मदत करण्यासाठी नॅशनल लॉजिस्टिक पोर्टल (सागरी) विकसित केले जाईल.
4. सरोद-पोर्ट्स (सोसायटी फॉर अफोर्डेबल रिड्रेसल ऑफ डिस्प्युट्स - पोर्ट्स) हे खाजगी कंपन्यांसाठी शिपिंग मंत्रालयाने विकसित केलेले विवाद निवारण पोर्टल आहे.
5. मेजर पोर्ट ऑथॉरिटी बिल 2020 हे संसदेने मंजूर केले आहे ज्याचे उद्दिष्ट मेजर पोर्ट ट्रस्ट कायदा, 1963 रद्द करणे आहे. ते प्रत्येक मोठ्या बंदरासाठी प्रमुख बंदर प्राधिकरणाचे बोर्ड स्थापन करेल.